

CZU 343.15

DOI 10.5281/zenodo.7184488

Dinu OSTAVCIUC,
dr., conf. univ.

PhD,
Associate Professor

PUBLICITATEA ȘEDINȚEI DE JUDECATĂ*

Publicitatea se înscrie printre principiile procesului penal, care este aplicabilă doar fazei judecării cauzei penale. Principiul publicității ședinței de judecată are un rol deosebit, deoarece pentru asigurarea protecției drepturilor și libertăților persoanei o judecată nu poate avea loc cu ușile închise, în caz contrar ar apărea suspiciuni de comitere a unor abuzuri și neîncrederea în justiție. Totuși, există cazuri când ședințele de judecată pot avea loc în afara publicității, adică ședințele să fie închise, însă acest fapt trebuie să corespundă unor cerințe și condiții strict determinate ce lege. Articolul în referință analizează legislația și practica internă cu privire la aplicarea și respectarea principiului respectiv în raport cu legislația și practica internațională, explicând excepțiile publicității și venind cu soluții de îmbunătățire a legislației procesual-penale. Cercetarea identifică problematica apărută în practica instanțelor de judecată și vine cu soluții de înlăturare a divergențelor.

Cuvinte-cheie: publicitate, principiu, ședință de judecată, ședințe închise, instanțe de judecată, drept fundamental, proces penal, sancțiuni procesuale.

PUBLICITY OF THE COURT SESSION

Publicity is included among the principles of the criminal process, which is applicable only to the trial phase of the criminal case. The principle of publicity of the court session has a special role, because in order to ensure the protection of the rights and freedoms of the person, a trial cannot take place behind closed doors, otherwise there would be suspicions of committing abuses and distrust in the judiciary. However, there are cases when court hearings can take place outside of publicity, i.e. the hearings must be closed, but this fact must correspond to requirements and conditions strictly determined by law. The article in reference analyzes the domestic legislation and practice regarding the application and observance of the respective principle in relation to the international legislation and practice, explaining the exceptions of advertising and coming up with solutions to improve the procedural-criminal legislation. The research identifies the problems arising in the practice of the courts and comes up with solutions to remove the divergences.

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

Keywords: publicity, principle, court session, closed sessions, courts of law, fundamental law, criminal process, procedural sanctions.

Introducere. Publicitatea ședinței de judecată constituie un principiu preluat din sistemele procesuale adversariale și care se aplică în faza judecării cauzei penale.

„Incidența acestui principiu, căruia și art. 6 par. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului îi consacră o atenție deosebită, a devenit atât de inerentă procesului penal, încât orice referire la un proces secret este asociată cu abuzul.” [1, p. 139]

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigație științifică, specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, a jurisprudenței și doctrinei privind publicitatea ședinței de judecată în calitate de principiu general al procesului penal, precum și efectul nerespectării acestui principiu.

Rezultate obținute și discuții. Principiul respectiv este proclamat atât în actele internaționale, cât și în cele naționale, fiind oglindit în mod separat sau în norme ce vizează alte garanții procesuale.

Astfel, potrivit art. 10 din DUDO [2], „*Orice persoană are dreptul ... să fie ascultată ... public de un tribunal independent și imparțial, care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva ei.*”

Garanții în vederea asigurării și respectării publicității ședinței de judecată le acordă și Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Astfel, conform art. 6 par. 1 al Convenției, „*Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale ..., în mod public ..., de către o instanță independentă și imparți-*

ală, instituită de lege, care va hotărî ... asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

Ulterior, Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice a reglementat aceleași prevederi, adăugând că „Ședința de judecată poate fi declarată secretă ... dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, când datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dauna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală ... va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel ...”

Principiul publicității ședinței de judecată este proclamat și în normele constituționale, și anume în art. 117, care stipulează că „În toate instanțele judecătorești ședințele de judecată sunt publice. Judecarea proceselor în ședință închisă se admite numai în cazurile stabilite prin lege, cu respectarea tuturor regulilor de procedură.”

Normele de procedură penală autohtone garantează și ele publicitatea ședinței de judecată. Astfel, CPP a dedicat acestui principiu două norme, și anume art. 18 și 316, care nu fac concurență negativă între ele, ci din contră, vin să se completeze, întrucât asigură dreptul la un proces echitabil părților, prin intermediul publicității ședinței.

Autorul român T. Pop vine cu ideea unor dezavantaje a publicității ședinței de judecată, menționând că „prin publicitate se dau cărțile pe față asupra direcției cercetărilor și materialului de probațiune, ceea ce va da ocazie inculpatului de a îngreuna, împiedica sau zădărnici planul și tactica cercetărilor, prin mistificări și prin înlăturarea sau distrugerea indiciilor; nu se pot descoperi infractorii și afla probele, în văzul și auzul public; infracțiunea, de regulă, se săvârșește în secret și infractorul operează în secret și tot în secret trebuie să procedeze și judecătorul la dezvelirea secretului; dar chiar și după cercetări și instrucție, în faza judecății, dezbaterea publică distruge moralul inculpatului mai onest și mai timid și excită orgoliul criminalului vanitos, arogant și cinic; dezbaterea publică, uneori, afișează și exploatează, cu lux de amănunte și indiscreții, slăbiciuni și intimități ale victimei și familiei sale, care o pun într-o lumină nefavorabilă și îi compromit reputația și raporturile familiale; la fel și în ceea ce privește pe inculpații nevinovați; cu alte cuvinte, terfelesc pe victime și pe inculpații nevinovați; dezbaterea publică uneori provoacă scandal public; în procesele politice excită pasiunile politice; poate aduce atingere siguranței Statului, ordinii publice și moralei publice; poate servi ca spectacol distractiv pentru elementele neserioase; falsa celebritate a unor criminali poate să fie contagioasă pentru infractorii mai mici sau candidați de infractori, care asistă la procese, dorind să devină demni emuli ai aceloră; trucurile, meșteșugurile de disimulare și apărare ale criminalilor inveterați și rafinați pot servi de școală pentru alți criminali.” [3, p. 318]

Bineînțeles că autorul menționat venea cu această viziune în perioada postbelică, adică până la adoptarea actelor internaționale ce privesc drepturile și libertățile omului.

Sușținem părerea autorilor care aduc argumente în sprijinul faptului că „dezavantajele principiului publicității procesului penal nu sunt chiar de neglijat, ceea ce a determinat legiuitorii diferitelor sisteme procesuale să îi

aducă diferite corective, atunci când interesele superioare impun acest lucru. De pildă, în scopul aflării adevărului obiectiv s-a instituit caracterul nepublic al fazei de urmărire penală, premergătoare judecății. Doar în felul acesta se poate asigura într-un mod optim descoperirea și strângerea probelor necesare în faza incipientă, fără a exista pericolul influențării lor de către persoanele interesate, fie în interesul făptuitorului, fie împotriva acestuia.” [1, p. 140]

Interesele menționate *supra* au fost oglindite și în legislația procesuală penală internă. Astfel, potrivit art. 18 CPP, (1) „În toate instanțele judecătorești ședințele sunt publice, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod. (2) Accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părți din proces, în interesul respectării moralității, ordinii publice sau securității naționale, când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanță când, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției. (2¹) În procesul în care un minor este victimă sau martor, instanța de judecată va asculta declarațiile acestuia într-o ședință închisă. (3) Judecarea cauzei în ședința închisă a instanței trebuie argumentată și efectuată cu respectarea tuturor regulilor procedurii judiciare. (4) În toate cazurile, hotărârile instanței de judecată se pronunță în ședință publică.” Astfel, legislatorul autohton a reglementat unele excepții de la regula generală. Cu alte cuvinte, în cazul în care există interesul de a respecta moralitatea, ordinea publică, securitatea națională, interesele justiției, interesele minorilor sau viața privată, atunci ședințele de judecată pot fi secrete în totalitate sau în parte.

Legislația procesual-penală în unele norme speciale prevede în concret cazurile când ședințele de judecată sunt închise. De exemplu, art. 111 alin. (3) CPP reglementează că cererea inculpatului și apărătorului său privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau

istoria personală a părții vătămate în cazul judecării unei infracțiuni sexuale se soluționează în ședință închisă. În urma ședinței închise, instanța va acorda permisiunea de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate numai dacă se va convinge de relevanța unor asemenea probe și că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul, astfel încât să afecteze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, președintele ședinței va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe și adresate întrebări.

Un alt exemplu elocvent sunt prevederile art. 474 alin. (3) CPP, care stipulează că „Ședința de judecare a cauzei în privința minorului, de regulă, nu este publică.” Prin urmare, observăm că legiuitorul acordă garanții eficiente chiar și în anumite cazuri când ședințele nu pot fi publice, asigurând un echilibru între interesele părții apărării și acuzării, precum și a intereselor publice.

În această privință s-a expus Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În cauza CtEDO, Moser c. Austriei [4], reclamanții s-au plâns, pe lângă altele, de faptul că li s-au încălcat dreptul la respectarea vieții lor de familie, că s-au făcut proceduri inechitabile și că aceste proceduri s-au desfășurat fără nicio audiere publică și fără nicio pronunțare publică a deciziilor. În cauza respectivă, „Curtea reiterează că caracterul public al procedurilor îi protejează pe justițiabili împotriva administrării justiției în secret, fără control public; este, de asemenea, unul dintre mijloacele prin care se poate menține încrederea în instanțe. Făcând vizibilă administrarea justiției, publicitatea contribuie la realizarea scopului articolului 6 § 1, un proces echitabil, a cărui garanție este unul dintre fundamentele unei societăți democratice (§ 93).”

„Cu toate acestea, obligația de a organiza o ședință publică face obiectul unor excepții. Acest lucru reiese din textul articolului 6 § 1 însuși, care conține dispoziția potrivit căreia „presa și publicul pot fi excluși de la tot sau parțial în proces... în cazul în care interesele minorilor sau

viața privată a părților o impun, sau în măsura strict necesară în opinia instanței în împrejurări speciale în care publicitatea ar aduce atingere intereselor justiției”. În plus, în jurisprudența Curții este stabilit că, chiar și într-un context de drept penal în care există o așteptare ridicată de publicitate, poate fi uneori necesară, în temeiul articolului 6, să se limiteze caracterul deschis și public al procedurilor, de exemplu, pentru a proteja siguranța sau intimitatea martorilor sau pentru a promova schimbul liber de informații și opinii în urmărirea justiției (§ 94).”

Tot în cauza respectivă, Curtea a aplicat cerința pronunțării publice a hotărârilor cu un anumit grad de flexibilitate. Astfel, ea a considerat că, în ciuda formulării care pare să sugereze că este necesară citirea în ședință publică, alte mijloace de a face publică o hotărâre pot fi compatibile cu articolul 6 § 1. Ca regulă generală, forma de publicitate dată hotărârii în temeiul dreptului intern trebuie apreciată în lumina particularităților procedurii în cauză și în raport cu obiectul și scopul articolului 6 § 1. La efectuarea acestei aprecieri, trebuie să se țină seama de întreaga procedură (a se vedea, B. și P. împotriva Regatului Unit, § 45; Pretto și alții împotriva Italiei, hotărârea din 8 decembrie 1983, seria A nr. 71, p. 12, §§ 25-27; și Axen împotriva Germaniei, hotărârea din 8 decembrie 1983, Seria A nr. 72, p. 13-14, §§ 30-32). Curtea constată că în speța, în care renunțarea la ședința publică nu s-a justificat în împrejurări, mijloacele de mai sus de a face publice hotărârile, respectiv acordarea accesului la dosar și a persoanelor care constată un interes legal în cauză, publicarea deciziilor de interes special, în mare parte ale curților de apel sau ale Curții Supreme, nu a fost suficientă pentru a respecta cerințele articolului 6 § 1. În consecință, a avut loc o încălcare a articolului 6 din cauza nepronunțării în mod public a hotărârilor instanțelor.” [4]

Pe lângă împrejurările speciale, legislatorul moldav a prevăzut încă două condiții, care reies din dispoziția art. 18 CPP:

a) Ședința închisă trebuie argumentată și efectuată cu respectarea tuturor regulilor pro-

cedurii judiciare;

b) Hotărârile instanței se pronunță public, indiferent dacă ședințele judecării cauzei au fost publice sau secrete.

Curtea Supremă de Justiție afirmă că „*Sentința trebuie să fie legală, întemeiată și motivată, bazându-se pe principiile generale ale efectuării justiției, asigurându-se respectarea cerințelor privind publicitatea* (s.a.). *Partea introductivă a sentinței trebuie să indice, printre altele, dacă ședința a fost publică sau închisă.* (s.a.) *Pronunțarea sentinței, prin care se termină judecarea cauzei, are loc în ședința judiciară și în toate cazurile în ședință publică.* (s.a.)” [5, p. 14]

„Cu aceste corective, principiul publicității proceselor penale își justifică pe deplin rostul de a institui un *control al societății* asupra modului în care se desfășoară acestea și cu privire la justetea soluțiilor adoptate de instanțele de judecată. Acesta este singura formă de control cu care este compatibilă activitatea de judecată, în ceea ce privește administrarea justiției și soluțiile adoptate. Totuși, legiuitorul i-a sustras pe judecători de la controlul public în cursul deliberării, deoarece acesta este un moment în care judecătorii trebuie să se conducă doar după propria conștiință, asupra căreia nu se mai poate exercita niciun control din exterior. Au fost însă și voci care au susținut necesitatea instituirii acestui control public și asupra fazei deliberării, însă ar fi greu de pus în aplicare o astfel de soluție, care nu este adoptată de niciun sistem democratic.” [1, p. 140]

După cum am menționat, esența acestui principiu, concretizat în art. 18 și 316 CPP, constă în faptul că toate ședințele instanțelor de judecată sunt publice, cu excepția cazurilor când aceasta este în contradicție cu păstrarea unor secrete ocrotite de lege.

CtEDO a subliniat în repetate rânduri că prin respectarea publicității procedurii se realizează transparența justiției, organele judiciare protejează justițiabilii împotriva unei justiții secrete care scapă controlului public. Acesta constituie unul dintre mijloacele necesare pentru a păstra încrederea în instanțele

judecătorești și în justiție în general.

De asemenea, publicitatea permite păstrarea încrederii justițiabililor în instituția judiciară și această transparență ține în întregime de dreptul la un proces echitabil și de finalitatea sa. Astfel, publicitatea nu este un scop în sine, ci un mijloc prin care se poate atinge obiectivul art. 6, și anume un proces echitabil. (Hot. CtEDO: Pretto c. Italiei din 08. 12.1983, par. 21; Axen c. Germaniei, din 08.12.1983, par. 25; Sutter c. Elveției din 22.02. 1984, par. 26; Helmers c. Suediei, din 29.10.1991, par. 33-36; Diennet c. Franței, din 31.08.1995, par. 33; Martinie c. Franței, din 08.12.1983, par. 39). În realitate, nu este suficient ca justiția să fie pronunțată, mai este necesar și ca fiecare să poată vedea că este pronunțată. [6]

În Hot. CtEDO Diennet c. Franței, din 26 septembrie 1995, § 34, s-a statuat că „*Ședința cu ușile închise, fie pe întreaga durată, fie parțial, trebuie așadar să fie dispusă strict în funcție de circumstanțele cauzei.*”

„Dreptul la un „proces public” garantat de art. 6 § 1 implică în mod necesar dreptul la o „ședință de judecată” (*Döry împotriva Suediei*, pct. 37). Principiul unui proces public are o importanță deosebită în cauzele penale, în care acuzatul trebuie, în principiu, să poată să se prezinte în primă instanță [*Tierce și alții împotriva San Marino*, pct. 94; *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 40]. Nu este clar cum și-ar putea un acuzat exercita dreptul garantat în mod expres de art. 6 § 3 lit. c), d) și e), și anume dreptul „să se apere el însuși”, „să întrebe sau să solicite audierea martorilor” și „să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere” în cazul în care nu este prezent la proces. Obligația de a garanta acuzatului dreptul de a fi prezent în sala de ședință este unul dintre elementele esențiale ale art. 6 [*Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 58-59; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 81 și 84]. Deși o procedură care se desfășoară în absența inculpatului nu este în sine incompatibilă cu art. 6 din Convenție, se produce totuși o denegare de justiție, atunci

când asupra cauzei unui individ condamnat *in absentia* nu se poate pronunța ulterior decât o instanță, după ce acesta va fi audiat, cu privire la temeinicia acuzației în fapt și în drept, atunci când nu s-a stabilit că a renunțat la dreptul de a se prezenta și de a se apăra sau că a avut intenția de a se sustrage justiției [Sejdovic împotriva Italiei (MC), pct. 82].” [7, pct. 162-165]

În opinia judecătorilor CtEDO, absența dezbaterilor publice la a 2-a sau a 3-a instanță se poate justifica prin caracteristicile procedurii, cu condiția să fi avut loc o ședință publică în prima instanță (Cauza Meftha și alții c. Franței, Hot. din 26.07.2002, par. 41; Cauza Andersson c. Suediei, Hot. din 07.12.2010, par. 36; Cauza Ekbatani c. Suediei, Hot. din 26.05.1988, par. 31).

Potrivit jurisprudenței CtEDO, ***lipsa publicității procedurii în prima instanță poate fi remediată în instanța de apel sau recurs, dacă în aceste instanțe se examinează fondul cauzei*** (s.a.). Dacă în instanța de apel se examinează doar chestiuni de drept, remedierea nu are loc (Hot. Albert and Le Compte c. Belgiei, 10.02.1983, par. 36).

Lipsa de publicitate afectează dreptul la un proces echitabil și dreptul la protecția proprietății, atunci când asupra bunurilor inculpatului s-a dispus măsura confiscării speciale. Cu privire la confiscarea specială, CtEDO a statuat că dreptul reclamantilor la respectarea bunurilor lor presupune **existența unei garanții judiciare eficiente** (Hot. CtEDO Arcuri c. Italiei din 05.07.2001).

Astfel, din jurisprudența europeană [8] se desprinde necesitatea existenței următoarelor garanții: evaluarea trebuie făcută de către o instanță în cadrul unei proceduri judiciare, ce include o **audiere publică**; apărarea trebuie să aibă acces la dosarul cauzei/comunicarea în avans a argumentelor acuzării; persoanele în cauză trebuie să aibă posibilitatea să administreze probe, să ridice obiecțiile și să prezinte dovezile pe care le consideră necesare; prezumțiile pe care acuzarea se bazează să nu fie absolute, astfel încât ele să poată fi răsturna-

te de inculpat.

„Este în mod clar un drept calificat, deoarece formularea articolului 6 par. 1 CEDO prevede și excepții, dar prezumție trebuie să fie întotdeauna în favoarea unei audieri publice, iar excluderea trebuie să fie solicitată în mod strict de circumstanțele cazului – un test strict de necesitate” (Hot. CtEDO Campbell și Fell c. Regatului Unit din 28.06.1984, par. 86-92). [9]

„Prezentarea în persoană a acuzatului nu are totuși aceeași importanță decisivă în apel sau recurs ca prezentarea în primă instanță. Modalitățile de aplicare a art. 6 din Convenție în procedura judecării căii de atac depind de particularitățile procedurii în cauză; trebuie să se țină seama de ansamblul procedurii desfășurate în sistemul juridic intern și de rolul jucat de instanța de apel sau de recurs în sistem [Hermi împotriva Italiei (MC), par. 60]. Procedurile de încuviințare a recursului sau consacrate exclusiv aspectelor de drept dar nu și celor de fapt pot îndeplini cerințele art. 6 chiar dacă instanța de apel sau de recurs nu i-a oferit reclamantului posibilitatea de a se exprima personal în fața sa, cu condiția să se fi desfășurat o ședință publică în primă instanță (Monnell și Morris împotriva Regatului Unit, par. 58, pentru o întrebare legată de autorizarea apelului, și Sutter împotriva Elveției, par. 30, privind recursul în casație).

Chiar și în ipoteza unei curți de apel care se bucură de plenitudine de jurisdicție, art. 6 nu garantează în mod necesar dreptul la o ședință publică și nici, *a fortiori*, dreptul de a se prezenta în persoană (Fejde împotriva Suediei, par. 31). În materie, trebuie să fie luate în considerare particularitățile procedurii în cauză și modul în care interesele apărării au fost prezentate și protejate în fața instanței de apel sau recurs, în special în ceea ce privește aspectele care urmau să fie soluționate (Seliwiak împotriva Poloniei, par. 54; Sibgatullin împotriva Rusiei, par. 36).

În schimb, în cazul în care instanța de apel sau de recurs trebuie să examineze o cauză în fapt și în drept și să procedeze la o apre-

ciere globală privind vinovăția sau nevinovăția, instanța nu poate să se pronunțe cu privire la acest aspect fără să aprecieze direct elementele de probă prezentate în persoană de inculpat, care ar dori să probeze că nu a comis actul care ar putea constitui o infracțiune (*Popovici împotriva Moldovei*, par. 68; *Lacadena Calero împotriva Spaniei*, par. 38). Din principiul desfășurării de ședințe publice derivă dreptul acuzatului de a fi ascultat în persoană de către instanța superioară. Din acest punct de vedere, principiul publicității dezbaterilor urmărește scopul de a asigura acuzatului dreptul de a se apăra (*Tierce și alții împotriva San Marino*, par. 95).” [7, pct. 168-171]

Obligația de a face publicitate ședințelor publice cunoaște excepții. Acest fapt rezultă chiar din redactarea art. 6 § 1, care prevede rezerva că „accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia [...] atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.” Ședința cu ușile închise, fie pe întreaga durată, fie parțial, trebuie așadar să fie dispusă strict în funcție de circumstanțele cauzei (*Welke și Bialek c. Poloniei*, din 01.03.2011, par. 74 [10]; *Martinie c. Franței (MC)*, din 12.04.2006, par. 40) [11].

Chiar dacă în context penal publicitatea este de dorit, uneori poate fi necesar, în temeiul art. 6, să se limiteze transparența și publicitatea procedurii, de exemplu pentru a proteja un martor sau viața sa privată ori pentru a favoriza schimbul liber de informații și opinii în interesul justiției (*B. și P. c. Regatului Unit*, 05.10.2010, par. 37). [12]

Simpla prezență a unor informații confidențiale la dosar nu înseamnă întotdeauna că procesul va avea loc în spatele ușilor închise, fără a se pune în balanță transparența și imperatiile de siguranță națională. Înainte de a exclude prezența publicului de la un proces penal,

completul de judecată trebuie să concluzioneze în mod explicit că această măsură este necesară pentru protejarea unui interes imperios al statului și să limiteze confidențialitatea în măsura necesară conservării acestui interes (*Belashev c. Rusiei*, din 04.12.2008, par. 83 [13]; *Welke și Bialek c. Poloniei*, din 01.03.2011, par. 77). [10]

Curtea Europeană a arătat că este esențial ca garanția publicității să fie respectată cel puțin în una din cele două grade de jurisdicție – fond și apel (*Hot. CtEDO Kremzow c. Austriei* din 21.09.1993, par. 58, 59). [14]

Anularea hotărârii pronunțate în urma unui proces de judecată, care a avut loc într-o ședință de judecată închisă cu încălcarea art. 18 CPP sau a art. 316 CPP, și examinarea cauzei în ordine de apel în ședință publică ar fi confirmat faptul restabilirii dreptului justițiabilului la un proces de judecată în ședință publică. [15]

Acest principiu este o garanție de desfășurare normală a judecății și un mijloc de realizare a rolului educativ pe care-l joacă procesul penal. Mediatizarea cauzelor penale cu rezonanță socială constituie o extindere neprocesuală a principiului publicității.

Între autorii de specialitate există două opinii privind sfera de aplicare a publicității. „Unii specialiști consideră că publicitatea este caracteristică întregii activități procesuale, pe când alții exprimă convingerea că publicitatea este proprie numai dezbaterilor judiciare.” [16, p. 64]

Curtea Constituțională uneori protejează părțile în proces de efectele extinderii publicității la faza urmăririi penale. „Întrucât cauza se află la etapa urmăririi penale, iar ședințele sunt închise, Curtea va utiliza doar inițialele învinuitului.” [17]

Publicitatea poate însă aduce în unele cazuri prejudiciu persoanelor, societății și chiar statului. De aceea, legea prevede limitarea accesului în sala de judecată și examinarea cu ușile închise a cauzei penale, printr-o încheiere motivată.

„Circumstanțele excepționale care pot justifica renunțarea la o ședință depind în prin-

cipal de natura aspectelor cu care sunt sesizate instanțele interne, în special dacă acestea ridică probleme de fapt sau de drept care nu pot fi tranșate în mod corespunzător plecând de la dosarul cauzei. Ținerea unei ședințe de judecată nu este necesară pentru cauzele care nu ridică nicio problemă de credibilitate sau care nu suscită controverse asupra faptelor ce impun o dezbatere asupra probelor sau o audiere în contradictoriu a martorilor și atunci când acuzatul a avut o posibilitate adecvată de a-și apăra cauza în scris și de a contesta probele reținute împotriva sa [a se vedea *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 41-42, 47-48]. În acest sens, este legitim ca autoritățile naționale să poată ține seama de imperativele de eficiență și economie [*Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 41-43, 47-48, pentru o procedură privind majorarea impozitelor, și *Suhadolc împotriva Sloveniei* (dec.), pentru o procedură sumară privind infracțiuni la legislația rutieră].” [7, pct. 167]

Art. 316 CPP, demonstrează atașamentul legislatorului nostru față de standardele principiului publicității, incluse în art. 6 a CEDO. Potrivit art. 316 CPP, „ (1) Ședința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 18. La ședința publică poate fi prezentă orice persoană, cu excepția minorilor sub vârsta de 16 ani și a persoanelor înarmate. (2) Președintele ședinței de judecată poate permite prezența la ședință a minorilor, precum și a persoanelor înarmate care sunt obligate să poarte armă din oficiu. (3) Președintele ședinței poate permite reprezentanților mass-media, în cazurile în care cauza prezintă interes public, să efectueze înregistrări audio, video și să fotografieze unele secvențe de la deschiderea ședinței în măsura în care acestea nu perturbă desfășurarea normală a ședinței și nu aduc atingere intereselor participanților la proces.”

Problematică, în viziunea noastră, este dispoziția art. 316 alin. (4) CPP, care reglementează că „Președintele ședinței de judecată poate limita accesul publicului la ședință, ținând seama de condițiile în care se judecă cauza.” Consi-

derăm că această normă este neconstituțională, deoarece contravine art. 117 din Constituție și art. 18 CPP. În argumentarea poziției respective menționăm că președintele ședinței de judecată poate limita accesul publicului la ședință, ținând seama nu de condițiile în care se judecă cauza, ci de condițiile stabilite de art. 18 CPP. Cu alte cuvinte, legea stabilește exact aceste condiții, iar prin norma art. 316 alin. (4) CPP reiese că președintele ședinței de judecată poate limita accesul oricând, la libera lui apreciere, motivând sub orice formă condiția de judecare a cauzei. În conformitate cu aceste deziderate, considerăm că respectiva normă trebuie abrogată sau modificată și completată, ca să se reglementeze că președintele ședinței de judecată poate limita accesul publicului la ședință, ținând seama de condițiile prevăzute de legea procesuală penală.

Legea procesual-penală prevede unele restricții a principiului publicității și pentru participării dezbaterilor, și anume:

- nu pot fi admiși în sala de ședințe persoanele înlăturate pentru tulburarea ordinii;
- nu pot avea acces în sală martorii citați în cauză și înlăturați până la audiere;
- în cazuri excepționale, când acest lucru este dictat de necesitatea stabilirii adevărului, poate fi înlăturat inculpatul din cadrul cercetării judecătorești.

Pentru a proteja părțile de anumite imixțiuni din afară, dreptul la judecarea cauzei în mod public e supus unor restricții a căror existență reiese din articolul 6 alin. (1), precum și din interpretarea dată de Curtea Europeană. Astfel, art. 6 alin. (1) prevede expres restricții, în sensul că accesul în sala de judecată poate fi interzis presei și publicului pe întreg parcursul procesului sau în timpul numai a unei părți a lui, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților din proces o impun, sau atunci când în împrejurări speciale publicitatea ar fi de natură să prejudicieze interesele justiției, iar judecata apreciază această

măsură ca fiind strict necesară. În contrast cu dreptul la o judecată publică, dreptul la pronunțarea hotărârii în mod public nu este supus anumitor restricții de textul articolului 6 CEDO.

„Având în vedere aceste caracteristici ale recursului împotriva hotărârilor instanțelor de apel, Curtea conchide că garanțiile articolului 6 din Convenția Europeană și implicit ale articolului 117 din Constituție privind publicitatea ședinței și dreptul de a participa la ședință nu sunt încălcate în această procedură (a se vedea Decizia de inadmisibilitate Yildiz v. Turcia, 1 mai 2016 § 45, în care Curtea Europeană a reiterat că procedurile care se referă exclusiv la interpretarea dreptului și nu la stabilirea faptelor sunt conforme cu cerințele articolului 6, chiar dacă recurentul nu are posibilitatea să fie audiat personal de către instanța de recurs).” [18]

În cauza Sutter c Elveției [19], CtEDO a considerat că exigența de publicitate a deciziilor nu trebuie neapărat să ia forma unei lecturi în voce a hotărârii, în cazul în care hotărârea este publicată, înmănată sau expediată părților.

Hotărârile penale ale instanțelor de judecată sunt afectate din cauza lipsei de transparență a procesului. Astfel, caracterul public al ședințelor de judecată este privit atât ca drept individual al acuzatului, cât și ca garanție procesuală. Or, potrivit art. 251 alin. (2) CPP, „încălcarea prevederilor legale refe-

ritoare la (...) publicitatea ședinței de judecată (...) **atrage nulitatea actului procedural** (s.a.). Este evident faptul că legiuitorul a acordat o mare importanță publicității procesului penal, întrucât a prevăzut o asemenea sancțiune dură – cea a **nulității absolute a actului procedural** întocmit cu nerespectarea principiului publicității ședințelor de judecată.

Concluzie: În baza celor expuse constatăm că **lipsa de publicitate constituie o încălcare gravă a drepturilor persoanei la un proces echitabil, constituind un viciu fundamental.**

În același timp, considerăm oportună modificarea și completarea art. 18 alin. (2¹) CPP, astfel încât instanța de judecată va asculta, într-o ședință închisă, declarațiile nu doar ale victimei sau ale martorului, ci și ale părții vătămate. Or, actuala redacție a acestei norme limitează părții vătămate acest drept. De asemenea, completarea și modificarea normei în cauză trebuie să corespundă prevederilor art. 474 alin. (3) CPP, deoarece lipsește echilibrul dintre interesele victimei, părții vătămate și ale martorului în raport cu cele ale inculpatului minor. Cu alte cuvinte, art. 18 alin. (2¹) CPP trebuie să conțină garanții efective și în privința inculpatului minor, întrucât ședința de judecată a cauzei în privința acestuia, de regulă, nu trebuie să fie publică.

Referințe bibliografice:

1. Cristinel Ghigheci, Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală, Universul Juridic, București, 2014, p. 139.
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro [accesată: 15.08.2022].
3. T. Pop, Drept procesual penal. Volumul I. Partea introductivă. Tipografia Națională, Cluj-Napoca, 1946, p. 318.
4. Hotărârea CtEDO, Moser c. Austriei, din 21.09.2006 [§§ 93, 94, 98, 99-104]. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76956> (accesată: 16.08.2022).
5. HP CSJ nr. 5 din 19.06.2006 privind sentința judecătorească. Publicată în Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.1, pag.14 (pct. 2, 16, 44).
6. Formularea decurge din adagiul englez Jus-

- tice is not only be done, but to be seen to be done.
7. Ghidul privind art. 6 din Convenție, Dreptul la un proces echitabil (Latura penală). Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf [accesată: 15.08.2022].
 8. Hotărârea CtEDO Grayson și Barnham c. Regatului Unit, din 23.09.2008 [§ 45]. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88541> [accesată: 16.08.2022]; Hotărârea CtEDO Phillips c. Regatului Unit, din 05.07.2001, definitivă la 12.12.2001 [§ 42-43]. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59558> [accesată: 16.08.2022].
 9. Hotărârea CtEDO Campbell și Fell c. Regatului Unit, din 28.06.1984. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57456> [accesată: 16.08.2022].
 10. Hotărârea CtEDO Welke și Bialek c. Poloniei, din 01.03.2011, definitivă la 15.09.2011. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103696> [accesată: 16.08.2022].
 11. Hotărârea CtEDO Martinie c. Franței (MC), din 12.04.2006. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73196> [accesată: 16.08.2022].
 12. Hotărârea CtEDO B. și P. c. Regatului Unit, din 05.10.2010. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101377> [accesată: 16.08.2022].
 13. Hotărârea CtEDO Belashev c. Rusiei, din 04.12.2008, definitivă la 04.05.2009. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90049> [accesată: 16.08.2022].
 14. Hotărârea CtEDO Kremzow c. Austriei, din 21.09.1992. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57829> [accesată: 16.08.2022].
 15. HP CSJ nr. 3 din 09.06.2014 Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (pct.8).
 16. Якупов Р. Х. Уголовный процесс. Учебник для вузов. Москва: Зерцало, 1998, p. 64.
 17. DCC nr.17 din 23.03.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.24g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 35 alin. (3) din Codul de procedură penală (recuzarea judecătorului) (pct.3); DCC nr.62 din 19.09.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 107g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alin. (3) al articolului 34 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
 18. DCC nr. 86 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 99a/2018 privind controlul constituționalității articolelor 432 alin. (5) și 433 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct. 29).
 19. Hotărârea CtEDO Sutter c. Elveției, din 22.02.1984. Disponibilă <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57585> [accesată: 16.08.2022].

Bibliografie:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro [accesată: 15.08.2022].
2. Constituția Republicii Moldova.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
4. DCC nr. 17 din 23.03.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr.24g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 35 alin. (3) din Codul de procedură penală (recuzarea judecătorului).
5. DCC nr. 62 din 19.09.2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 107g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alin. (3) al articolului 34 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

6. DCC nr. 86 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 99a/2018 privind controlul constituționalității articolelor 432 alin. (5) și 433 alin. (1) din Codul de procedură penală.
7. HP CSJ nr. 5 din 19.06.2006 Privind sentința judecătorească. Publicată în Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr. 1, pag. 14.
8. HP CSJ nr. 3 din 09.06.2014 Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.
9. Hotărârea CtEDO, Moser c. Austriei, din 21.09.2006 [§§ 93, 94, 98]. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76956> [accesată: 16.08.2022].
10. Hotărârea CtEDO, Grayson și Barnham c. Regatului Unit, din 23.09.2008 [§ 45]. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88541> [accesată: 16.08.2022]; Hotărârea CtEDO Phillips c. Regatului Unit, din 05.07.2001, definitivă la 12.12.2001 [§ 42-43]. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59558> [accesată: 16.08.2022].
11. Hotărârea CtEDO, Campbell și Fell c. Regatului Unit, din 28.06.1984. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57456> [accesată: 16.08.2022].
12. Hotărârea CtEDO, Welke și Bialek c. Poloniei, din 01.03.2011, definitivă la 15.09.2011. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103696> [accesată: 16.08.2022].
13. Hotărârea CtEDO, Martinie c. Franței (MC), din 12.04.2006. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73196> [accesată: 16.08.2022].
14. Hotărârea CtEDO, B. și P. c. Regatului Unit, din 05.10.2010. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101377> [accesată: 16.08.2022].
15. Hotărârea CtEDO, Belashev c. Rusiei, din 04.12.2008, definitivă la 04.05.2009. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90049> [accesată: 16.08.2022].
16. Hotărârea CtEDO, Welke și Bialek c. Poloniei, din 01.03.2011, definitivă la 15.09.2011. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103696> [accesată: 16.08.2022].
17. Hotărârea CtEDO, Kremzow c. Austriei, din 21.09.1992. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57829> [accesată: 16.08.2022].
18. Hotărârea CtEDO, Sutter c. Elveției, din 22.02.1984. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57585> [accesată: 16.08.2022].
19. Ghidul privind art. 6 din Convenție, Dreptul la un proces echitabil (Latura penală). Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf [accesată: 15.08.2022].
20. Cristinel Ghigheci, Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală, Universul Juridic, București, 2014.
21. Traian Pop, Drept procesual penal. Volumul I. Partea introductivă. Tipografia Națională, Cluj-Napoca, 1946.
22. Якупов Р. Х. Уголовный процесс. Учебник для вузов. Москва: Зерцало, 1998.

DESPRE AUTOR**Dinu OSTAVCIUC,***dr., conf. univ.,**rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,**e-mail: ostavciuc@mail.ru,**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5317-3296>*